

ביאורים ומילואים - על סדר ההף היומי

ביהמ"ד דקה

דרכי יצחק

St. Thomastraat 26 2018 Antwerpen

שפיקוב

פסחים פ' עמוד א'

בגמ', אמר רב מטמאין אחד מהן בשרץ וכו', ועולא אמר משלחין אחד מהן לדרך רחוקה.

א. והנה לעיל (דף ס"ו. אות ז) הזכרנו בקצירת האומר, קושיית השואל הג"ר דוד דייטש זצ"ל בשו"ת **חתם סופר** (נ"ח או"ח ס' קכ"ז), שהקשה אליבא דרבי אליעזר שמכשירי מצוה דוחין את השבת מלבד ציצית ומזוזה כיון דיכול להפקירן (שבת קל"א:), א"כ לפי רבי אמי לעיל (נ:): שמי שאין לו קרקע בא"י פטור מהראיה, ושי' **התוס'** (ג: ד"ה מאליה) במעשה דר"י בן בתירא היושב בניצבין דמי שאין לו קרקע, פטור אף מקרבן פסח [וכן שי' **תוס' ר"פ, וריטב"א, ומהר"ם חאלוה שם**], א"כ כיון שיכול להפקיר את קרקעותיו, הוי קרבן פסח כציצית ומזוזה ולא ידחו מכשיריו את השבת.

החת"ס מתפעל מאוד מהקושיא, והמליץ ע"ז מליצתו של רבה על ר"ש (מנחות צ"ה). אדם קשה ככרזל הקשה קושיה קשה ככרזל, ותירצה, דלר"א לק"מ, דר' אליעזר לטעמי דס"ל במתני' דערבין (כ"ח). דאם החרים כל נכסיו אפילו בדיעבד אינם מוחרמים וה"ה להקדיש והפקיר כמבואר שם דחד דינא אית להו, והא דאמרין בעלמא הואיל ואי בעי מפקיר נכסיה והוה עני וחזי לי, היינו דמפקיר ומשייר לעצמו כל שהוא פחות ממאתים זוז ויהיה עני ומותר ליטול לקט שכחה ופאה ומותר להאכילו דמאי, אבל לענין פטור מראיה ופסח צריך שלא ישאיר לו **שום** קרקע כל שהוא וזה **א"א לר"א**. ועי' בשו"ת **דברי מלכיאל** (נ"ח או"ח ס' ק"ב) דדחה דברי החת"ס שמשוה בין חרמין להפקר, ולדעתו רק בחרמין קאמר כן ר"א, ולא בהפקר. ובלא"ה כתב שם קשה, דיכול למכור או לתת במתנה כל קרקעותיו, דזה ודאי יהני אף לר"א, עיי"ש עוד ולהלן (סוף אות ה') נביא תירוצו בס"ד.

ב. אמנם הכא בסוגיין יש לדון שוב בקושיא זו, דמחפשים אחר עצה איך שיהיו המחצה טמאין רבים על הטהורים החייבים בקרבן פסח, וחזינן בגמ' דיש שני עצות בלבד, או לטמאות אחד מהטהורים, או לשלוח אחד מהטהורים לדרך רחוקה, ולכאורה תי' עולה יפה לר"א שאף בדיעבד לא מהני מחרים כל נכסיו, אך לדידן דפסקינן (רמב"ם פ"ו מערכין וחרמין ה"ב) כר"א בן עזריה, דמהני להחרים כל נכסיו, יהיה קשה על שי' התוס' הנ"ל מסוגיין, מדוע לא קאמרי רב ועולא שאחד מהטהורים יפקיר נכסיו, ויהיה פטור מחובת קרבן פסח, ובכך לא יתבטל מחגיגתו, ואף מאכילת פסחו לא יתבטל, דשפיר יכול לאכול מקרבן הפסח לערב, דלא גרע מנשים למ"ד רשות ומקטנים ועבדים שיכולים לאכול אף שאינם בני חיוב. ולכאורה מזה נראה דלא כשי' התוס' ודעימיה הנ"ל, דלא יהני למי שאין קרקע בא"י להיפטר מקרבן פסח.

ואכן **הרמב"ם** לא פסק להדיא את ההלכה שמי שאין לו קרקע בא"י פטור מעליה לרגל, עי' בנו"כ הרמב"ם בכמה מקומות שחלקו אם הרמב"ם ס"ל כן להלכה או לאו [הביאם ועמד בהם **הצ"ח** שם (פסחים ח:)] ו**בנוהע ביהודה** (מהדו"ת או"ח ס' צ"ה) עי"ש עוד], וראה **במרכבת המשנה** (פ"ט מנדרים ה"ב) דהרמב"ם למד דסוגיות חלוקות בהא, והיה לו כמה ראיות שפשטיה דהגמ' היא דאף מי שאין לו קרקע עולה. ובמילא לפי"ז אף בקרבן פסח יתחייב. וכן מצאתי בס"ד להדיא דהקשה **המאירי** (חגיגה ב. במשנה) מדוע לא נמנה מי שאין לו קרקע בפטורי המשנה שם שאינם חייבין בראיה, וכתב "בראשון של פסחים אמרו כל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל, **אלא שרוב פוסקים לא הביאוה**". אמנם עי' במהרם חלאווה (פסחים ח:): דמתרץ שהמשנה בחגיגה מיירי בפסולי הגוף, ולא בסיבה אחרת שאינה מחוייב בעליה לרגל, עיי"ש.

אך עכ"פ לשי' התוס' ושאר הראשונים הנ"ל דס"ל כרב אמי שאינו עולה ופסקו כווותיה, ולדבריהם אף מקרבן פסח פטור, קשה מסוגיין.

ג. ואפתח בעובדא טבא, דביום ב' (בא"י) דחול המועד פסח תשע"ח, אמרתי שיעור בסוגיא זו בביהמ"ד הגדול **דחסידי סאדיגורא** בכני ברק, ושי"ב כ"ק **אדמו"ר מסאדיגורא** זצ"ל ישב בחדרו ליד הביהמ"ד ודלת החדר היתה פתוחה והאזין לשיעור. כשסיימתי השיעור, קרא לי לחדרו פנימה, והעיר כמה הערות, וההערה הראשונה היתה "כבר קדמו להחתם סופר בקושיא זו, **המשנה למלך** או בהל' פסח או בהל' חגיגה. ומתרץ דאף שמי שאין לו קרקע בארץ ישראל אכן לתוס' פטור מקרבן פסח, אך העצה שיפקיר קרקעותיו לא יהני ליה, כי התורה כתבה להדיא שהפסח דוחה את השבת, ועל כרחך שהעצה של בידו להפקירו לא יעזור לו, כי אם היה עוזר לא היתה התורה אומרת שידחה שבת, והיה כמו ציצית ומזוזה שאינו דוחה את השבת". והשבת, שעיינתי הרבה בסוגיא זו, ולא ראיתי לאף אחד שמציין שזו קושיית המשנה למלך, והקושיא נודעת בעולם הישיבות כקושיית החתם סופר. ועוד דזה עצמו הקושיא למה קרבן פסח אינו דומה לציצית ומזוזה. והשיבני האדמו"ר זצ"ל: "אני חלש כעת לחפש, אך אני זוכר בבירור שלמדתי את המשנה למלך הזה בפנים והתייגעתי להבינו. ולגבי ציצית ומזוזה, אין הכי נמי, דאילו התורה היתה אומרת בפירוש שעשיית הציצית והמזוזה דוחה השבת, לא היינו אומרים שמחמת שיכול להפקירן לא ידחה, אך התורה לא מיירי בפירוש על ציצית ומזוזה, אלא ר"א לומד זאת דיהיה כמו שאר המכשירים שדוחים שבת, ועל זה קאמרי שזה לא דומה כי בידו להפקירן, אך בקרבן פסח שהתורה אומרת בפירוש שידחה השבת, על כרחך העצה של בידו להפקירן לא מהני", עכתו"ד בהערה זו, והעיר עוד כמה הערות ולהלן נציין לעוד אחת מהן.

ולמחרת ביום ג' (בא"י) דחווה"פ פגשתי את חתנו הרה"ג ר' **צבי אייכנשטיין** שליט"א שאף שלא היה בשיעור שמע את עיקרי הדברים מחותנו האדמו"ר זצ"ל, וסיפר לי שב"ה זכיתי להנותו בסוגיא זו, ושאלתי אותו שישאל לחותנו היכן המשנה למלך, ובצוק העיתים והמרורות, לא זכיתי לקבל מענה לזה. ובמשך הזמן יגעתי זמן הרבה לחפש את המשנה למלך הלזה, וכמעט העליתי חרס בידי, עד שהאיר ה' עיני ובימי בין הזמנים של שלהי דקייטא בחודש מנחם אב תש"פ, סמוך ונראה להסתלקות האדמו"ר זצ"ל, מצאתי בס"ד את האבידה, דאכן אין זה מפורש להדיא במשנה למלך, אלא את דברי המשנה למלך הסתומין בר"פ ב' דחגיגה, מבאר **האור שמח** (שם ה"ב) בדרך זו, שכך הוא קושייתו וכך הוא תירוצו, והיינו האור שמח הבין במשנה למלך שזה כוונתו להקשות וזו כוונתו לתרץ.

ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

אמנם עדיין יוקשה קושייתנו הנ"ל, דעל כרחק צריך לחלק בין קרבן פסח לציצית ומזוזה, דאי לאו הכי, מדוע איננו לומדים מקרבן פסח, דהעצה שבידו להפקירן אינה מבטלת את הדוחה שבת, ויהיה זה בנין אב לכל שאר המצוות האחרים שדוחים את השבת, שלא ידחו ע"י ה"הואיל ובידו להפקירן".

ד]. האור שמח (שם) מתרץ הקושיא בתירוץ נפלא, עפ"ד התוס' (ב"ק ט: ד"ה אילימא) שכתבו דבמצוה עוברת אין צריך ליתן כל ממונו לקיימה, ואמנם שגבי לא תעשה כתב הר"ן (סוכה ט"ז. בדפי הרי"ף) **והריב"ש** (סימן שפ"ז) דצריך ליתן כל ממונו, דרק יעבור ואל יהרג אמרו, הא בכל מאודך חייב, אך בשביל שלא לעבור על מצות עשה דפסח שהיא קום ועשה אינו מחוייב לבזבו ממונו, דאם יעבור ולא יעשה פסח אף בלא הפקרת נכסיו הלא לא יהא רק בשב ואל"ת, ואף אם חבשוהו בבית האסורים שאין שוחטין עליו לא יהא מחוייב לבזבו ממונו לקיים עשה דפסח, עיי"ש בארוכה.

אך אכתי בסוגיין עדיין יהיה קשה, דהכא מיירי אף בלאו, דכיון דאיכא מחצה על מחצה, לא אמרינן טומאה הותרה ואף לא דחוייה, וצריכין המחצה הטמאין לעשות פסח ראשון בטומאה ללא הותרה, ועוברין בלאו. אך אם יהיו רוב טמאין, יהיה זה בהותרה או עכ"פ בדחוייה, ולא קיימי בלאו, וכדי לא לעבור על לאו בעי לבזבו כל ממונו, ודו"ק.

ה]. ובביאור הדברים יראה לומר, דהנה **הטורי אבן** (חגיגה ב. ד"ה עבדים) הקשה כקושיית המאירי הנ"ל, באופן אחר, דמוכח מהמשנה שם שעבד משוחרר חייב בראיה, וקשה דהלא אין לו קרקע בארץ ישראל שנתחלקה רק לשבטים, ואף אם יקנה קרקע חוזר ביובל ואין לו בה קנין הגוף, וא"כ היאך שייך שעבד משוחרר יהיה חייב בראיה, והטו"א נשאר בצריך עיון.

והשפת אמת (חגיגה שם ד"ה הנל חייבין) פשוט ליה לתרץ קו' הטורי אבן, ומחלק דאיכא מצות עליה לרגל, להגיע מביתו לירושלים, שבה מחויב רק מי שיש לו קרקע בארץ ישראל דכתיב "ולא יחמוד איש את ארצו **בעלותך** להראות", ויש מצות ראייה שבה חייבים כל מי שנמצא בחג בירושלים, גם מי שאין לו קרקע בא"י, והמשנה בחגיגה מיירי ממי שכבר נמצא בירושלים, ובה גם עבד משוחרר חייב, עכתו"ד השפ"א.

וכן מצאתי שכתב **האדר"ת** זצ"ל (זכר למקדש פ"א, אות י') "ועיקר הקושיא דהא אין לו קרקע, כבר בארנו בעניותינו במק"א בס"ד, דכל הפטור אינו רק שאינו מחויב לעלות לירושלים, אבל כל שכבר הוא בירושלים גם כשאין לו קרקע כבר הוא מתחייב בראיה". ולפי זה איכא למימר, דמה שכתבו התוס' ודעימיה שמי שאין לו קרקע פטור קרבן מפסח כמו בעליה לרגל, היינו כשאנו בירושלים, וכמעשה דר"י בן בתירא שישב בניצבין, אך מי שכבר נמצא בירושלים, בוודאי יתחייב בקרבן פסח גם אם אין לו קרקע בא"י, כמו שחייב בראיה, וכיון דבסוגיין מיירי דהטהורין והטמאין כבר נמצאים בירושלים, לא יהני ליה להפקיר נכסיו, דבכך לא יתפטר מחיובו לקרבן פסח, כשם שחייב בראיה. ובכך אף יתורץ שפיר קו' השואל בתשו' חת"ס הנ"ל, וכן תירץ בתשו' **דברי מלכיאל** הנ"ל להדיא, דהיכא שהוא בירושלים לא יהני ליה להפקיר נכסיו כדי להיפטר מקרבן פסח, אמנם הדברי מלכיאל אינו מחלק בין ראייה לעליה לרגל, אלא מדייק כן רק בקרבן פסח, עיי"ש ודו"ק.

ו]. אך בזה עדיין לא ניהא, דמה דפשיטא ליה להשפ"א והאדר"ת, מספקא ליה מאוד **להאבני נזר** (או"ח סי' של"ו, אות ט"ו-י"ז) שנשאל ע"י הג"ר **חיים ברלין** זצ"ל, דלפי רבי אמי הנ"ל שמי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל, קשה מנדרים (י"א). דכותים מחוייבים בעלי לרגל. והרי הם גרים ואין להם חלק בארץ. וכתב ע"ז האבנ"ז, דלק"מ שהרי הכותים נתגייירו לאחר שגלו עשרת השבטים ומאז שוב לא היה היובל נוהג, וכשלקחו קרקע הוא שלהם לגמרי גוף ופירות, ושפיר יש להם קרקע בא"י, [ומכאן קשה על **המרבבת המשנה** הנ"ל, שכתב דמגמ' זו בנדרים למד הרמב"ם דאין הלכה כרב אמי, וצ"ב].

ובהמשך הדברים כתב האבנ"ז, דאכתי קשה למה לא נמנה פטור דמי שאין לו קרקע בין הפטורים מראיה במשנה ריש חגיגה [והיא קו' **המאירי** ומה"ם **חלאווה** שהבאנו לעיל, וקצ"ב], וקשה קו' הטורי אבן הנ"ל דהיאך עבד משוחרר חייב בראיה והלא אין לו קרקע בא"י.

וכתב האבנ"ז לחלק כמו שחילקו השפ"א והאדר"ת הנ"ל, דהפטור לרבי אמי הוא **מעליה לרגל**, אך מי שנמצא בירושלים חייב בראיה גם אם אין לו קרקע בא"י, ובמשנה בחגיגה נמנו רק אותם שאפילו הם בירושלים אין מחוייבין לעלות, ועל כן עבדים משוחררים בכלל החיוב אף שבזמן שהיובל נוהג אין להם קרקע. אלא דמכל מקום כשהם בירושלים בחג הם מחוייבים בראיה.

אך כתב האבני נזר על זה "ואף שפירושי מדוקדק בלשון ר' אמי [שקאמר אינו עולה לרגל] **עדיין לא קבעתי בזה מסמרות**, לפי **שבתוס'** ריש חגיגה (ב. ד"ה חו) לא משמע כן, דחשבו מי שאין לו קרקע בהדי מקמץ ובורסי [שהם פטורים גם בירושלים עצמה]. ועוד דלפי דברינו גם משום שמחה אינו מחויב לעלות מי שאין לו קרקע, ולא משמע כן **בתוס'** ראש השנה (ו: דיבור המתחיל הא ליתא בראי' ע"ש), [שכתבו התוס', והוא הדין זקן וחולה ומי שאין לו קרקע וכל הפטורים מן הראיה. וחזין שחולה שפטור מחמת אונסו גם בירושלים, שוה למי שאין לו קרקע. דהרי לא שייך לומר שחולה שבתוך ירושלים יהיה חייב]. ועוד **בירושלמי** דפיאה (סוף פ"ג) במשנה דקרקע כל שהוא חייבת בבכורים, איתא שם **מי שאין לו קרקע פטור מן הראי'.** ולא כתוב מן העליה, ואין נפק"מ שם, **על כן עוד הפירוש מפוקפק אצלי."**

וכיון שהאבנ"ז עדיין מסופק בזה הגדר, ויתכן שמי שאין לו קרקע אף מראיה פטור כמו חולה וזקן, א"כ הדק"ל דלתוס' יהיה פטור אף מקרבן פסח, וא"כ מדוע רב ועולא לא אמרי שאחד מן הטהורין יפקיר קרקעותיו, ולא צריכים להוציאו מחוץ לירושלים או לטמאותו בשרץ.

ז]. ובדרך אפשר יש להביא ראייה להשפת אמת מלשון המשנה במסכת כריתות (ט"ו.) בשאלות ששאל ר"ע את רבן גמליאל ואת ר' יהושע באיטליס של עימאום, ואחת מהם היתה "ועוד שאל רבי עקיבא, אבר המדולדלת בבהמה, מהו [גבי טומאה]. אמרו לו, לא שמענו, אבל שמענו, אבר המדולדלת באדם שהוא טהור, וכך היו מוכי שחין עושין בירושלים, הולך לו ערב פסח אצל הרופא וחותרו, עד שמניח בו כשערה, ותוחבו בסירא ונמשך ממנו, והלה עושה

ביאורים ומילואים - על סדר ההף היומי

פסחו והרופא עושה פסחו, ורואין אנו שהדברים קל וחומר". ופירש"י וכן רע"ב, דמדוע היו המוכי שחין חותכים האבר המדולדל בערב פסח "שלא יהא מאוס ברגל באבר המדולדל".

והקשה הערוך לנר שם, דמאי איריא ערב פסח בדווקא, דאי משום שלא יהיה מאוס ברגל, הוי להם לעשות כן בכל הרגלים, וסליק בצ"ע.

והרש"ש כתב שם על פי רש"י: "והוא דוחק דלכאורה יותר הוא מאוס באבר מחותך לגמרי. ולעד"נ משום דשנינו בתוספתא ספ"ו דמקואות האבר והבשר המדולדלין באדם הרי אלו חוצצים [בטבילה וכו'], ולכן בערב פסח שנצרכו לטבול מטומאתן לעשות הפסח הוכרחו לחתכן משום חציצה".

ואחר השיעור הנ"ל שהזכרנו (לעיל אות ג), אמר לי כ"ק אדמו"ר מסאדיגורא זצ"ל שכבר קדמו לרש"ש במרכבת המשנה (פ"ב דמקואות ה"ב) בתמיהה זו על רש"י, וכתב אותו פירוש דהוי חציצה בטבילה כשנטמאו משרץ וכדו', ואף מדייק כן ברמב"ם שם, וכתב על זה דהוא פירוש נאה, עיי"ש. ולכאורה איכא למידק בלשון המשנה "כך היו מוכי שחין עושין בירושלים", דמה בלא להשמיענו התנא בלשון "ירושלים", והלא אי משום שלא יהיה מנוול ברגל כדברי רש"י, הרי הוא שייך בכל מקום, ואף אם כדי שיטהר לקרבן פסח, נמי אין זה דווקא בירושלים, אלא בכל מקום שממנו יגיע לאכול קרבן פסח הוי לי למיעבד הכי.

והנה המהרי"ט (ח"ב אהע"ז סי' י"ד) נתקשה בלשון המשנה דכך היו "מוכי שחין עושין", דאי עבדינן זאת לטהרת הקרבן פסח, והלא מצורע אסור באכילת קדשים ואף צריך להשתלח מחוץ לירושלים [ולדבריו שפיר אי' ירושלים, להשמיענו שאין זה מצורע האמור]. ומפרש דאין הכוונה למצורע, אלא לחולי הנופל ממנו חתיכות חתיכות, והוא חולי הקרוב להיות טריפה כדמוכיה התם.

וא"כ אולי י"ל דאף בחולה וזקן יהיה שייך החילוק של השפ"א והאדר"ת והו"א דאבני נזר, דחולה וזקן פטורים מחמת אונסם לעלות לרגל, ובמילא אף מקרבן פסח, ולכך מוכי שחין מחוץ לירושלים אינו צריך להסיר אברו המדולדל, כיון דלא יתחייב בקרבן פסח גם אם אינו בדרך רחוקה. אך כשהוא בירושלים, שפיר יתחייב בראיה, דליכא פטורא דאונסו דאינו יכול לעלות ברגליו, ובמילא אף בקרבן פסח נמי יתחייב, ולכך הסירו אבריהם. ובכך יתיישב מה שהאבנ"ז דחה דברי עצמו, מהתוס' שהשווה זקן וחולה למי שאין לו קרקע, דאכן שוים הם בפטורם ובחיובם, דמעליה לרגל פטורים, ובראיה חייבים, וה"נ בקרבן פסח, ולכך לא יהני למי שיהיה בירושלים לפטור עצמו ע"י הפקרת נכסיו, דהוא חייב בקרבן פסח בכל אופן כיון שהוא כבר בירושלים.

אמר להו רב נחמן, זילו ואמרו ליה לעולא, מאן ציית דעקר סיכיה ומשכניה ורהיט.

ח. ומשמע דר"נ פסק כרב דיטמאו אותו בשרץ, דלא יהיה מי שירצה לצאת מירושלים אחרי שקבע משכנו בתוכה. והנה כאמור בכל הסוגיות עד הכא, דטומאת מת לכולי עלמא נדחית כשרוב הציבור בטומאה. וגבי טומאת זב ושאר טומאות הבאים מגוף האדם, מבואר להלן בסוגיא, דאינה נדחית בציבור; אך טומאת שרץ לא נתבאר בגמרא בהדיא אם היא נדחית בציבור.

והנה, התזוין איש (זבחים סימן ט סק"ו) דייק מדברי רש"י ותוס' דטומאת שרץ הרי היא כמת וכשרוב הציבור טמאים בה עבדינן פסח בטומאה, והוכיח החזון איש שם כשיטתם, מסוגיין, שהרי מבואר דבמחצה על מחצה שאין עושים הטהורים בטומאה, אם מטמאים אחד מן הטהורים בשרץ, למאן דאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ, מצטרף הוא לרוב טמאים ועושין כולם את הפסח בטומאה, הרי שטומאת שרץ נדחית בציבור.

ואמנם בדעת הרמב"ם (פ"ד מביאמ"ק ה"ט, ופ"ז מק"פ ה"א) נחלקו נו"כ האחרונים דעת הלחם משנה (ק"פ שם) שלדעת הרמב"ם אין טומאת שרץ נדחית בעשיית הפסח, אבל נדחית באכילה. וראה גם במאירי לקמן (עמוד ב') דמשמע מדבריו בהדיא, כי טומאת שרץ אינה נדחית על כל פנים בעשייה. ומה שהוכיח החזון איש מסוגיין, ולכאורה יקשה על הרמב"ם והמאירי, כתבו האחרונים (עי' פתח הבית שם), כי הרמב"ם והמאירי יפרשו, שאין טמא השרץ מצטרף לרוב טמאים, אלא שאף אל הטהורים אינו מצטרף, ונחסר טמא השרץ ממנין הטהורים ונעשו מחצת הטמאים לרוב טמאים, וכדלעיל גבי נשים למ"ד נשים רשות בפסח ראשון, ודו"ק.

ט. והנה הצ"ח בסוג' הקשה על שי' עולא דמשלחין לדרך רחוקה, וקאמר בגמ' דמדחהו מפסו, ומשני דאפשר בפסח שני, והלא התוס' (ד"ה משלחין) הוכיחו דמשלחין אחד מן הטהורין, והוי רובא טמאין, וכשפסח ראשון נעשה בטומאה, ליכא פסח שני כרב הונא לקמן דאין תשלומין לפסח הבא בטומאה, והכי פסק הרמב"ם. ואת"ל דעולא פליג אדר"ה וסובר דיש תשלומין לפסח הבא בטומאה א"כ מדוע פסק הרמב"ם כר"ה הא הו"ל עולא ורב אדא בר אבהה רבים נגד ר"ה ע"ש בת"י הצ"ח. ועי' בשו"ת קול מבשר (א"א סי' א') דהאריך בביאור הסוגיא, ומיישב בדרך מהודשת ביותר, דמסקנת ר"נ לא היתה דיטמאנו בשרץ, אלא שיטמאנו בטומאת ארץ העמים, ובכך מתרץ מדוע הרמב"ם השמיט הלכה זו, דר"נ לא מסיק כך, ואף מתרץ קו' הצ"ח, ומחמת אורכה אי אפשר לתמצת דבריו ומאות המ"מ שמציין בדבריו, ופלפולו מתוק מדבש בחריפותו ובקיאיותו לכל מעיין.

פסחים פ' עמוד ב'

בגמ', על מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא, בין בשוגג בין במזיד, בין באונס בין ברצון, בין ביחיד בין בציבור. י. ביאור בזה כתבנו לעיל (י"ז אות ב') ושם הארכנו בביאור שי' רש"י הכא והתם, מקו' הצ"ח, עיי"ש, וש"ר שחלק מהדברים שכתבנו שם מבוארים בתוס' יו"ט במתניתין (פ"ז מ"ט) עיי"ש.

הערות והארות יתקבלו בכרכה ויבואו בדפים הבאים בשם אומרם בל"ג: rabinoviz@gmail.com